

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ernest Hemingway [érnyst hemingvej], metoda ledovce

(1899 – 1961)

„Potřebujeme dva roky, abychom se naučili mluvit, a padesát let, abychom se naučili mlčet.“
Ernest Hemingway

STAŘEC A MOŘE (1952)

The Old Man and the Sea □

Stařec vesloval vytrvale a nenamáhal se při tom, protože nepřekročil svou obvyklou rychlost a hladina byl hladká až na občasné zavíření v proudu. Nechal proud, aby ze třetiny pracoval za něj, a když začalo svítat, shledal, že už se dostal dál, než v tuhle hodinu doufal. (...)

Podíval se na moře a uvědomil si teď, jak je sám. Ale v hluboké temné vodě viděl prismata lámajících se paprsků, šňůru napínající se vpřed a podivné vlnění klidné hladiny. Oblaka se teď kupila tak, že se dal čekat pasátní vítr. Stařec vzhledl před sebe a uviděl hejno divokých kachen, které se rýsovalo na obloze nad vodou, pak se zastřelo a opět se ostře rýsovalo, a poznal, že žádný člověk není na moři nikdy sám.

Levičku měl pořád ještě sevřenou křečí, ale pomalu si ji rozhýbával. Nenávidím křeč, pomyslel si.

Kdyby tu byl chlapec, mohl by mi ruku třít a rozehnat tu křeč od předloktí, říkal si v duchu. Ale však ona už povolí!

Pak ucítil pravičkou rozdíl v napětí šňůry a vzápětí si všiml, že se úhel šňůry s hladinou změnil. A potom, jak se opíral proti tahu a plácal si levičkou prudce a rychle o stehno, viděl, že se šňůra zvolna zvedá.

„Vyplovává!“ uvědomil si nahlas. „Vzpamatuj se, ruko! Prosím tě, se vzpamatuj!“

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Šňůra se zvedala zvolna a vytrvale a pak se hladina oceánu před člunem vzedmula a ryba se vynořovala ven. Vynořovala se nesmírně dlouho a voda stékala po jejích bocích. Leskla se ve slunci, hlavu a hřbet měla temně purpurové a pruhy na jejích bocích byly ve slunci široké a levandulově nafialovělé. Její meč byl dlouhý jako baseballová pálka a zužoval se jako rapír a ryba se vyhoupla z vody v celé své délce a znovu se do ní pohroužila, plavně jako potápěč, a stařec viděl, jak se potápí veliká kosa její ocasní ploutve, a pak se začala šňůra prudce odvíjet. (...)

Je to veliká ryba, a já ji musím udolat, myslel si. Nesmím ji ani na chvíli nechat, aby si uvědomila svou sílu a co by dokázala, kdyby vyrazila k útěku. Kdybych byl na jejím místě, vynaložil bych teď všechnu sílu a vrhl bych se vpřed, a. by něco prasklo. Ale ryby bohudíky nemají tolik rozumu jako my, kdo je zabíjíme, i když jsou ušlechtilejší a silnější.

Stařec už viděl hodně velkých ryb. Viděl hodně takových, které vážily přes pět metrů, a dvě nebo tři ryby těch rozměrů v životě ulovil, ale nikdy ne sám. A teď byl sám a z dohledu země a byl připoután k největší rybě, jakou kdy spatřil, k větší rybě, než o jaké kdy slyšel, a levou ruku měl pořád tak ztuhlou jako zaťatý orlí spár.

Však ta křeč povolí, myslel si. Určitě povolí, aby má levá ruka pomohla pravičce. Ty tři jsou teď jako sestry - ryba a obě mé ruce. Křeč musí povolit. Není důstojné dát se takhle ochromit křečí. Ryba opět zpomalila a plula svou obvyklou rychlostí. Rád bych věděl, proč vyplula na povrch, pomyslel si stařec. Skoro jako by mi chtěla ukázat, jak je veliká. Aspoň to teď vím. Kdybych tak mohl ukázat já jí, jaký jsem vlastně člověk. Ale pak by viděla tu ochromenou ruku. Ať si myslí, že jsem chlapštější, než opravdu jsem, a já taky budu. Přál bych si být tou rybou, pomyslel si, a mít všechno, co má ona proti mé pouhé vůli a rozumu.

(přeložil František Vrba, zkráceno)

Úkoly pro práci s textem

1. *Charakterizujte vypravěče a vypravěčskou perspektivu.*
2. *Najděte v textu a na **tabuli** a ve svých **pracovních listech** označte popisnou pasáž, komentář vypravěče, vnitřní monolog starce.*

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. Vyjádřete, o čem stařec uvažuje při konfrontaci s rybou. Vcituje se do ní?
4. Co je myšleno větou: „Ryba je taky můj přítel.“
5. Shrňte, jaké výhody má na své straně ryba a jaké stařec.
6. Co rybáři pomáhá překonat bolest, kterou cítí, když chytá rybu?
7. Charakterizujte lexikální a syntaktickou stránku díla.

Připravte si referát

V ukázce proti sobě stojí ryba a stařec jako rovnocenní soupeři. V současné době se loví jinak. Vyhledejte informace o způsobech výlovu moří a jejich ekologických dopadech. Se zjištěnými skutečnostmi seznámte spolužáky.

Literární mistrovství této novely spočívá v geniální destilaci skutečnosti - přestože se kniha zdá být objektivním záznamem reality, nechce Hemingway v žádném případě popisovat. Jedná se o dokonalý příklad **metody ledovce**. K této problematice se vrátil Hemingway v jednom z **interview**:

"Stařec a moře mohl být přes tisíc stran dlouhý a mohla v něm být každá postava z vesnice a všechny způsoby, jakými žijí, jak se rodí, plodí a vychovávají děti atd. To dělají výborně a dobře jiní autoři. Při práci je člověk omezován tím, co už bylo uspokojivě napsáno před ním. Proto jsem se naučil dělat něco jiného. Nejdřív jsem se snažil eliminovat všechno zbytečné a zprostředkovat čtenáři zkušenost tak, aby se to, co si přečte, stalo součástí jeho vlastní zkušenosti a připadalo mu, že se to všechno skutečně událo. Je to velmi obtížné a já jsem se o to snažil s velikým úsilím.

.....Štěstí spočívalo v tom, že jsem měl dobrého chlapa a dobrého chlapce, a poslední dobou spisovatelé zapomněli, že něco lakového existuje. Pak je tu moře

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a o něm stojí za to psát stejně jako o člověku. Takže v tom jsem měl štěstí. Viděl jsem, jak se třou marlíni, a vím o tom všecko. A to jsem vynechal. Na témž místě jsem viděl hejno více než padesáti velryb a jednu, dlouhou téměř šedesát stop, jsem harpunoval, a přišel jsem o ni. I to jsem vynechal. Vynechal jsem všechny příhody, které jsem znal z rybářské vesnice. Ale tu část ledovce skrylou pod vodou tvoří právě ony znalosti.“

Charakterizuj vlastními slovy metodu ledovce.

Nakresli, co je skryto „pod hladinou“ a které skutečnosti Hemingway dal do textu „nad hladinu“.

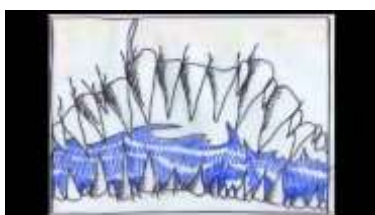
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Novela Stařec a moře byla nesčetněkrát interpretována - je to, možná nadneseně řečeno, téměř biblický příběh, podobenství. Je to kniha o věčném lidském snažení a boji, o oslavě prostého člověka, o lidské existenci v krásné, ale lidským bytostem nepřející přírodě.

Podívejte se na některá výtvarná ztvárnění této novely:

Anna Bogacsiova:

<http://www.youtube.com/watch?v=pw5qghaQVZE>

Alexandr Petrov:

<http://www.youtube.com/watch?v=W5ih1IRIxI>

First semester Project for the "image & communication" subject at FH Düsseldorf inspired by the short story "the old man and the sea" by Ernest Hemingway

Tutor: Prof. Dr. Reiner Nachtwey

<http://www.youtube.com/watch?v=qP6xI54r MA>

POVÍDKY (1938)

VELICE KRÁTKÁ POVÍDKA

Kteréhosi horkého večera ho v Padově vynesli nahoru na střechu, a tak se mohl svrchu rozhlédnout po městě. Po nebi se míhali rorýsi. Za chvíli se setmělo a zaplály reflektory. Ostatní odešli dolů a vzali si s sebou láhve. Slyšeli je s Luz dole na balkoně. Luz seděla na lůžku. Byla v horké noci chladivá a svěží.

Luz si brala po tři měsíce noční služby. Rádi ji nechávali. Když ho operovali, připravovala ho na operační stůl; smáli se spolu vtipu o klystýru. Dávali mu narkózu a on si umiňoval, že se bude vší silou držet, aby v té slabé chvílce, kdy člověk má rozpovídáno, něco nevybreptal. Když začal přecházet o berlích, chodil měřit pacientům teplotu, aby Luz nemusela vstávat z postele. Bylo tam jenom několik pacientů a všichni o tom věděli. Všichni měli Luz rádi. Když se vracel po chodbách zpátky, myslel na Luz ve své posteli.

Než šel zpátky na frontu, zašli spolu do Duomo a modlili se. Bylo tam přítmí a ticho a modlili se tam ještě další lidé. Chtěli se dát oddat, ale nebylo dost času na ohlášky a ani jeden neměli křestní list. Připadali si stejně jako svoji, ale chtěli, aby to každý věděl a aby se pojistili, že to všechno neztratí.

Luz mu psala spoustu dopisů, které vůbec nedostal, až teprve po uzavření míru. Patnáct jich přišlo ve svazečku na frontu a on si je roztřídil podle dat a četl je všechny od začátku až do konce. Ve všech psala o nemocnici a o tom, jak velice ho má ráda a jak se bez něho nemůže obejít a jak strašně ho v noci postrádá.

Po uzavření míru se dohodli, že on by měl jet domů a najít si místo, aby se mohli vzít. Luz domů nechtěla, dokud on nebude mít dobré místo a nebude jí moci přijet do New Yorku naproti. Rozumělo se samo sebou, že nebude pít, a on ve Státech netoužil spatřit žádné přátele a vůbec nikoho. Jen dostat místo a oženit se. Ve vlaku z Padovy do Milána se hádali kvůli tomu, že ona nechce domů hned. Když se na nádraží v Miláně museli rozloučit, tak se na rozloučenou políbili, ale s hádkou nebyli ještě hotovi. Z takového loučení mu bylo nanic. -

Jel do Ameriky lodí z Janova Luz se vracela do Pordonone, kde se otvírala nemocnice. Bylo to tam všechno opuštěné a bylo deštivo a byl tam ve městě ubytován batalion arditi. Tu zimu tam v tom rozbláceném deštivém městě prožíval major od toho praporu a přitom se miloval s Luz, a ona ještě doposud žádné Italy nepoznala, a konečně napsala do Států, že to všechno mezi nimi

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

dvěma byla jenom taková chlapecká a dívčí záležitost. Že je jí to líto a prý ví, že on to nejspíš nebude s to pochopit, ale možná že jí jednoho dne odpustí a bude jí ještě vděčen a že ona se asi bude - a přišlo to prý naprosto neočekávaně - na jaře vdávat. Má ho ráda jako vždycky, ale teď si uvědomuje, že to byla jenom taková chlapecká a dívčí láska. Doufá, že on udělá velkou kariéru, a naprosto v něho věří. Ví, že takhle to bude nejlepší.

Major si ji na jaře nevzal, aniž v kterém jiném ročním období. Na dopis, v němž mu o tom psala do Chicaga, nedostala Luz nikdy odpověď. Krátce nato se nakazil kapavkou od nějaké prodavačky z jednotkového obchodního domu, když projížděl v taxíku parkem Abrahama Lincolna.

(Přeložil Radoslav Nenadál)

Úkoly pro práci s textem

1. Určete na základě historických souvislostí, jaký časový úsek povídka obsahuje.
2. V textu **najděte a podtrhněte**, kde se odehrává začátek a kde závěr povídky.
3. Jaké národnosti jsou hrdinové. Odůvodněte pravopis.
4. Vyložte, jak je děj shrnut v (jednom!) posledním odstavci.
5. Charakterizujte Hemingwayův styl. Všimněte si jeho emocionality, věcnosti, jazykové bohatosti (např. hojnosti či sporadičnosti kvalifikujících adjektiv, přítomnosti či nepřítomnosti emocionálně zabarvených sloves, délky vět, typů souvětí apod.) .
6. Hemingwayův autorský **styl** bývá nazýván **úsporný, objektivní, strohý**. Autor kvůli větší účinnosti textu eliminoval vše vedlejší a nepodstatné. Počítá s podtextem a čtenářovou schopností proniknout k němu. Povídka by mohla být náčrtem k románu. *Máte rádi takovýto styl, nebo dáváte přednost jazykově bohatému, metaforickému.*

Přepracujte v hemingwayovském duchu poslední odstavec povídky, aby nevyzněl tak deziluzivně, „cynicky“

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Připravujeme se na maturitu

POVÍDKY (1938)

Sněhy na Kilimandžáru

[...] A přesto stav, ve kterém je, lze snadno snášet; a jestli to nebude dál horší, než to je, nemusí se tím trápit. Až na to, že by byl radši v příjemnější společnosti.

Chvilí přemýšlel, v jaké společnosti by byl rád.

Ne, pomyslel si, když člověk dělá všechno, co dělá, už moc dlouho a už je na to pozdě, nemůže čekat, že tam ti lidé ještě budou. Všichni už jsou pryč. Je po večíрку a on zůstal sám s hostitelkou.

To umírání mě už začíná otravovat stejně jako všechno ostatní.

„Je to otrava,“ řekl nahlas.

„Co, drahoušku?“

„Všechno, co člověk dělá tak zatraceně dlouho.“

Podíval se na její obličej, který byl mezi ním a ohněm. Seděla opřená v židli, plamen ohně jí ozařoval hezké vrásky v obličejí a bylo vidět, že je ospalá. Zaslechl, že se hned za okruhem ohně ozývala hyena.

„Psal jsem,“ řekl. „Ale padla na mě únava.“

„Myslíš, že dokážeš usnout?“

„Zaručeně. Proč nejdeš do stanu?“

„Ráda s tebou sedím.“

„Necítíš něco divného?“ zeptal se jí.

„Ne, jsem jen trochu ospalá.“

„Já jo,“ řekl. [...]

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Protože právě v tom okamžiku přišla smrt, položila hlavu do nohou lůžka a on ucítil její dech.

„Nevěř na zubatou s kosou,“ řekl jí. „Můžou to být zrovna tak dva policajti na kolech nebo nějaký pták. Nebo může mít široký čumák jako hyena.“

Popolezla výš, ale už neměla žádný tvar. Jenom zabírala prostor.

„Řekni jí, ať jde pryč.“

Pryč nešla, jenom se posunula blíž.

„Máš hnusný dech,“ řekl jí. „Ty potvoro smradlavá.“

Přesunula se ještě blíž k němu, takže s ní nemohl mluvit, a ona, když viděla, že s ní nemůže mluvit, se přesunula blíž a on se ji pokusil poslat pryč beze slov, ale ona se po něm posunula ještě výš, takže mu celou vahou spočinula na prsou, a jak tam dřepěla a on se nemohl hýbat ani mluvit, slyšel, jak žena říká: „Bwana už usnul. Vemte opatrnouče lůžko a zaneste ho do stanu.“

Nemohl mluvit, takže jí nemohl říct, aby ji odehnala, a ona na něm dřepěla a tížila ho ještě víc, takže nemohl dýchat. A pak, jak zvedali lůžko, bylo najednou všechno v pořádku a ta tíha najednou zmizela. [...]

Úkoly pro práci s textem

1. *Charakterizujte dvě hlavní postavy povídky.*
2. *S pomocí neuměleckého textu zjistěte, co předcházelo ukázkce.*
3. *Vysvětlete s pomocí výňatku, v čem tkví působivost Hemingwayových (často nedějových) povídek.*
4. *Určete, nakolik jsou autorova díla autobiografická, tvrzení doložte na příkladech.*
5. *Uveďte, o co usiloval Hemingway při zachycení dialogu.*

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Neumělecký text

Snímek zachycuje trpké životní účtování spisovatele Harryho Streeta, který byl sice úspěšný, ovšem za cenu rutinní řemeslné práce, z níž se vytratilo umění. Muž je se svou ženou na safari pod Kilimandžárem a má těžkou infekci v noze. Cítí blížící se smrt a vzpomíná na ženy svého života, k nimž patří zejména vitální Cynthia, která zahynula ve španělské občanské válce, i milující manželka Helena, která se teď o něj pečlivě stará. Děj se místy přenáší z Afriky do Paříže, na Riviéru a do Španělska. Spisovatel nakonec překoná krizi a ujasní si mnoho věcí.

Tvůrci převzali z literární předlohy jen kostru, již doplnili motivy z jiných Hemingwayových próz. Naštěstí však zachovali typické hemingwayovské charaktery i dialogy. Z dnešního pohledu působí film poněkud zastarale, především kvůli ateliérovým scénám, které štáb doplnil zajímavými záběry africké přírody. Ve své době však patřil k velmi úspěšným titulům, za což vděčil mj. hereckým výkonům Gregoryho Pecka, Avy Gardnerové a Sysan Haywardové.

Úkoly:

1. Uvedte, která fakta uvedená v neuměleckém textu lze vyčíst z výňatku z textu uměleckého.
2. Uvedte, v čem se filmové pojetí díla liší od Hemingwayovy povídky.
3. Posuďte souvislost mezi oběma výňatky.
4. Určete funkční styl, slohový postup a slohový útvar, tvrzení zdůvodněte.
5. Charakterizujte jazykové prostředky použité ve výňatku.
6. Zdůvodněte pravopis v podtrženém jevu.
7. Podtrhněte ve výňatku pasáže s prvky hodnocení.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

8. Podívejte se na filmové zpracování povídky, které v r. 1952 natočil režisér Henry King.

(<http://www.fdb.cz/filmy/19281-snehy-kilimandzara-the-snows-of-kilimanjaro.html>)

pojmy:

novela – je rozsahem střední prozaický žánr. Odbočky a popisné pasáže jsou v novele omezeny na minimum a příběh směřuje k výrazné pointě. Odehrává se obvykle v krátkém čase a vystupuje v ní omezený počet osob

vnitřní monolog – v epickém literárním textu pásma, které autorovi slouží k vyjádření vnitřních pochodů, myšlení a vidění světa některého z vyprávěcích subjektů

metoda ledovce – „významové jádro ukrývá pod strohým, verbálně skoupým výrazem“